List 52.

NOVICE

Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 24. decembra 1890.

Obseg: Prstenčar. — Globoko prekopavanje (rigolovanje zemlje. — Deset pravil kako drevje rezati. — Zakaj postajajo sadna drevesa nerodovitna. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Prstenčar.

Na vsakovrstnih sadnih drevesih, pa tudi na brestu, gabru, glogu in na črnem trnu živi pogostoma gosenica jako škodljivega metulja prstenčarja. Vsa žival z nogami in tipalnicami vred je rumenkasta, časi jasnejša, časi temnejša, prek prednjih kril jej gresta dve rjasti progi, in prostor med njima je zlasti pri samici temnejši nego ostalo krilo.

Okoli kresa izplazi se navadno metulj iz zapredka, ali malo ga je videti, ker po dnevi sedi mirno v kakem senčnem skrivališči in drži krila zganena kakor streha. Toliko živahnejši je pa po noči, in nekaj dni potem začne samica jajca nesti. Teh je nekoliko sto, in mati jih lepo vrstoma položi okoli kake mladike v podobi prstna ali kolobarca, odtod tudi ime prstenčar. (Glej *a* na podobi 1.) Rjava jajca so gosto zbita in z nekim neraztopnim klejem zlepljena. Človek, ki ima dober vid in je temu vajen, opazi tak prsten uže iz neke daljave.

Podoba 1.

Jajca prezimijo, na prvo vzpomlad pa se izvale iz njih črne, rjavo kosmate gosenčice, ki takoj začno objedati cvetne popke in razvijajoče se brstje. Gosenice se drže zmerom skupaj, toda ne narede si mešička, temveč samo nekoliko se pokrijejo z neko svilasto prejo, ki se tudi videva po vejah, koder hodijo žret. Najrajše sedé v kaki rogovili ali pa na deblu ondi, kjer se v veje razhaja. Ko se je drugič olevila, slekla je črno suknjo in je dobila lepo šarasto. Gosenica je potem sivkasto modra in ima na glavi dve črni piki, kakor oči. Vzdolž ima šest jasno rjastih prog, a po sredi hrbta belo črto; vrh tega je obrastena z dolgimi, mehkimi dlakami. (Glej *b* na podobi 1.)

Dorasle se razlezejo in zabubijo v sivem, rumeno zaprašenem zapredku, bodisi ob veji ali med listjem.

Prstenčarjevo zalego je treba povsod, kjerkoli jo ugledaš, z vejico vred odrezati in sežgati. Takisto moraš obrati vse zapredke, ali priden in skrbem gospodar jim niti ne bo dal, da bi se zapredle, kajti jih bode uže prej pokončal. To je pri tej gosenici tem laže, ker so vse na kupu. Ako jih nečeš s kako cunjo zmečkati, razstreli jih s smodnikom. V puško vsuj nekoliko smodnika, polovico od navadnega strela, nanj pa ne stavi nikakeršnega zamaha, temveč izstreli sam smodnik na gosenice prav od blizu. Drevesa tak strel nič ne oškoduje. Od ptičev se posebno vrabci in ščinkovci radi maste s to gosenico in tudi med najezdniki ima premnogo napastnikov.

Globoko prekopavanje (rigolovanje) zemlje.

Prekopavanje sploh zboljšava zemljo: zemlja se zrahlja, prezrači ter postane vsled tega plodnejša. Globoko prekopavanje ali rigolovanje je izvenredno opravilo in se šteje med zboljševalna ali melijoracijska opravila

Globoko se prekopuje za nove vinograde. Prekopava se jeseni. Površje pa naj ostane čez zimo neporavnano, da laže vplivajo na prekopano zemljo mraz, toplota, dež in sneg. Koplje naj se vsaj 50 ℅m globoko in po potrebi tudi globoče. Globokega prekopavanja ne bodem obširno popisoval, saj znajo delavci na kmetih to delo na ta ali ta način in tudi na šolskem vrtu ni nikdar posebno veliko tega opravila, vendar hočem ob kratkem popisati delo: Ob robu in sicer ob široki strani zemljišča, ki ga menimo prekopati, naredi se preko 40 ℅m širok in toliko globok jarek *a* (glej podobo 2), kolikor je zemljo globoko prekopati. Tla se potem jarku še kolikor moči prekopljejo t. j. prerahljajo. Tik tega narejenega jarka prične se potem drug enako širok pas zemlje prekopavati, in sicer tako, da se z dobljeno zemljo zasipa poprej narejeni jarek. Zgornja plast tega pasu pride toraj na dno prej narejenega jarka, spodnja pa na vrh. Kadar je to zvršeno, zasut je prejšnji jarek, poleg njega pa nastal drug. Tudi temu jarku se dno prerahlja, in potem tako dalje dela, da je ves kos rigolovan. Nazadnje se naredi jarek *b*, kateri se zaspe z zemljo, ki je ostala od prvega jarka. Na majhnih prostorih se hitro prenese zemlja prvega jarka v zadnji jarek, drugače je pa pri rigolovanju velikih prostorov. Da ni treba zemlje tako prenašati, razdeli se ves prostor po dolgem na dva dela, katera se posebe prekopujeta. Kadar je prva polovica prekopana, začne se z drugo na tisti strani, na kateri se je pri prvi nehalo. Zemlja, ki se dobi iz prvega jarka *c* druge polovice rabi za nasipanje zadnjega jarka *b* prve polovice. Zadnji jarek druge polovice *d* se pa zaspe s poleg ležečo zemljo prvega jarka prve polovice *a*. Tako na jesen prekopani prostor počiva potem in se šele na spomlad poravna, če treba, tudi nekoliko zrahlja.

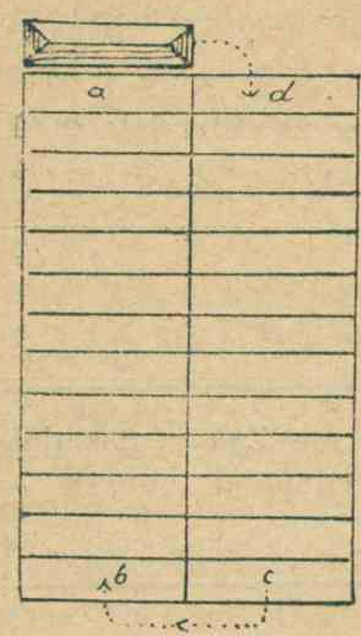

Podoba 2.

Deset pravil kako drevje rezati.

1.) Čvrsto zdravje drevesno zavisno je največ od enakomerne razdelitve soka na vse veje.

2.) Drevesna starost in zdravje zavisna sta največ od vednega ravnotežja med vejami in koreninami.

3.) Sok sili kolikor mogoče navpik, od korenin proti vejam; soka je toraj največ v vejah, ki kvišku rastejo, pri tem pa poševno rastoče veje škodo trpijo.

4.) Sok naredi na kratko rezanem lesu daljše poganjke, kot pa na dolgo rezanem.

5.) Sok skuša teči vedno proti koncu veje ali mladike, zato pa zadnji pop bolj zažene kot stranski.

6.) Ako eno vejo ali mladiko odrežemo, okoristijo se s tem sokom, ki bi imel priti v odrezano vejo ali mladiko, druge veje in mladike.

7.) Veje, v katere priteka mnogo soka, delajo največ lesa pa malo sadja, ako pa malo soka vanje priteka delajo pa veliko sadja in malo lesa.

8.) Kolikor bolj je kroženje soka ovirano, temveč se naredi sadja.

9.) Vsaka veja, kateri poganjke odstranimo ali odščipljemo, naredi z obilico soka svojega, ker ne more delati lesnih poganjkov, veliko množico rodnih vejic in rodnega popja.

10.) Kolikor bolj silimo drevo roditi, toliko bolj ga slabimo; kolikor več na njim lesa vzgojujemo, toliko bolj ga krepimo.

Zakaj postajajo sadna drevesa nerodovitna.

Vzroki nerodovitnosti sadnih dreves so različni. Le kdor najde pravi vzrok, more tudi pomagati drevesu.

Največkrat postane drevo nerodovitno zato, ker stoji morebiti uže mnogo let na svojem prostoru in je iz zemlje použilo ves živež. — Kako pomagati? Pognojiti se mu mora! Kako pa? Tako le: Kakih 5—6 čevljev od debla naredi kaka 2 čevlja globoke luknje in vanje vlij z vodo stanjšanega straniškega gnoja, pomešanega z navadnim pepelom. Tudi je dobro, če starim drevesom krono omladiš in jih s tem k večemu življenju obudiš.

Drug vzrok nerodovitnosti je to, če je drevo napačno bilo vsajeno.

Pogostoma se vidi, da ljudje, ki nimajo prave vednosti o sadjarstvu, na divjake cepljena drevesa preglo-boko vsadijo v zemljo. To je velika napaka, kajti tako vsajeno drevo tiči kakor jetnik v globoki luknji in ne more koreninic poganjati na stran, da bi ondi živeža srkale iz zemlje. Ali kako si morejo koreninice živeža iskati, če drevo včasih celo en čevelj čez štrcelj v zemlji tiči? Drugače je s takimi drevesi, ki so na kutine cepljena; taka drevesa se smejo globokeje v zemljo saditi, ker njih cepljeni del še nove koreninice poganja in se potem bolje redi. Še drug vzrok nerodovitnosti je, če se drevesom gnoji s premladim gnojem ali z mesom crklih živali. Tak gnoj je presilen, ki dela, da drevo poganja veliko lesa, sedeža pa ne nastavlja.

Tudi to je krivo nerodovitnosti, če je mlado drevesce stalo v preslabi zemlji in je zategadelj obraščeno z mahom. Taka drevesa, presajena v boljšo zemljo, tudi le počasi rastejo in postanejo šele čez več let rodovitna. Ali tudi zato hirajo nekatera drevesa, če se iz prav dobre in mastne zemlje presadijo v slabo. Takim drevesom je treba v slabi zemlji pomagati s kompostom (mešanim gnojem).

Nekatera drevesa so presočna, delajo veliko lesa in perja, sadu pa ne nastavljajo. Takim drevesom je treba puščati, to je, z nožem po deblu narediti potezo, katera vnanjo kožo prereže do beline.

Da pridno čejena, mahovja in lišajev snažena drevesa bolje rodijo, nego zanemarjena, to menda ve vsak sadjar uže sam. Treba je tudi včasih drevo otrebiti pregostih vej.

Tudi dobra sadna plemena postanejo nerodovitna, če jim podnebje in lega kraja ne ugajata, bodisi da je kraj premrzel in preoster, ali pa pregorak.

Naj naposled še nekaj omenimo, in to je, da nekatera starejša plemena sadnih dreves začno hirati in slabejši sad roditi. To imenujejo sadjarji „starikanje“ dreves. Tako na priliko ne nahajamo sedaj toliko mošancgarjev, ki so nekdaj bili zelo priljubljeni, zdaj pa so po nekaterih krajih uže celo izmrli.

Razne reči.

* **Proti raku na sadnem drevji.** Učitelj Reinecke v Schwanebeck na Nemškem, ki je izvrsten sadjar, izumil je izvrstno sredstvo proti raku na sadnem drevji. On priporoča: Izreži ves bolni les in vso bolno lubad ter namaži tista mesta z mažo od ugašenega apna. Še boljše je, če obvežeš namazano mesto trdno z ruto, da apno ne more odpasti. Čez kakega četrt ali pol leta namaži še edenkrat, a uže takrat bodeš zapazil, da se drevo zdravi. Rana se popolnoma ozdravi, ako mažo večkrat obnoviš.

* **Solnčnice**, ki so odcvele in imajo dozorelo seme, lahko prav koristno porabiš. Odreži in obesi jih na vrtu na kako drevo, na kak drog ali kaj drugega, in kmalu bodo prišli razni koristni ptiči ter si zklujevali seme za živež. To pa seveda naredi se le takrat, kadar ptiči kaj drugega ne dobe in so lačni, drugače rajši jedo seme od solnčnic, nego mrčes pobirajo.

* **Znamke (etikete)**, na katere pišemo imena vrstam sadnega drevja ali drugih vrtnih rastlin, naredimo najceneje tako le: Iz mehkega lesa, ki se rad lepo in ravno kolje, napravi gladke deščice, ki so po 5—10 c/m dolge, 1—2 c/m široke, ter po kako 2 m/m debele. Ako hočeš znamko vtakniti v zemljo, zaostri jo na eni strani, ako jo pa hočeš obesiti na drevo, naredi po enem konci primerne zareze. Na znamko piši z mehkim svinčnikom. Predno pa bodeš pisal, namaži znamko z belo ali rumeno oljnato barvo in sicer le toliko, da je barvo komaj poznati. Maži pa s prstom. Na mokro barvo zapiši potem ime. O znamkih druge vrste hočemo govoriti ob priliki.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 234. Moja krava je dobila polno bradavic. Kako naj jih preženem? (M. S. v S.)

Odgovor: Ako so bradavice, ki vise na reclji, preženete jih najbolje, če jih podvežete. Veče bradavice se na vrhu nekoliko ranijo in potem žgo s solitarjeve kislino ali s čim drugim. Pri tem poslu je seveda oprezno ravnati. Velike, globoko v kožo segajoče bradavice je treba z nožem odluščiti, kar pa naj le živinozdravnik naredi.

Vprašanje 235. Večkrat po vrsti se mi prigodi, da se začno sesajoča teleta daviti in kašljati, ne da bi bila prehlajena. Tako kašljanje traja pol ure in tudi več, a potem poide, in na teletu ni nič posebnega opaziti. Kaj je to ia kako zabraniti? (R. S. v T.)

Odgovor: Sesajoča teleta se igrajo z nastilom in kadar so lačna, skušajo kako bilko slame ali sena tudi pojesti. Telečjemu želodcu pa ne prija še taka krma, zato jo skuša odstraniti in sili tele na kašelj. Iz tega vzroka je prezgodnje odstavljanje tudi zelo škodljivo. Pazite, da Vaša teleta ne bodo lačna, potem se Vam kaj takega ne pripeti, ker tele ne bode sk šalo jesti neprikladne mu krme.

Vprašanje 236. Imam sodček dobrega kisa, katerega sem naredil iz mošta. Kis je bil pa le dosedaj dober, a sedaj je pa pričel postajati grenek, in bojim se, da ne bode več raben. Kako naj ga popravim, če je sploh še kaj pomoči? (J. M. v L.)

Odgovor: Jabolčni in hrušev kis nista nič kaj stanovitna in, kadar sta stara, postaneta prej ali pozneje grenka. Če ni Vaš kis uže pregrenek, popravite ga lahko, ako ga filtrujete tako le: Ker je gotovo, da za filtrovanje nimate aparata, treba je, da si vso pripravo sami naredite. Vzemite lonec, kakeršni so za cvetice, ki ima namreč na dnu luknjo, vanj pa denite tanko in gosto platneno ruto, če hočete, v štiri gube zloženo. Ruta mora biti tolika, da se da čez rob lonca pregniti in pa z obezo zunaj lonca pritrditi. V tak, s platnom znotraj prevlečeni lonec naspite kakih 5 do 10 c/m na debelo v moko stolčenega kovaškega oglja.

Skozi to oglje pretakajte počasi kis ter ga vlivajte v sodček, ki je dobro izpran. Prav bodete storili, ako sodček dobro zažveplate, to je, če kos žvepla v njem sežgete. Ako imate veliko kisa, morate najmanj za vsakih 10 litrov oglje prementti.

Vprašanje 237. Od kod prihaja, da so moje hruške, ki so sicer debele in od žlahtnih vrst, vendar vse grintave in po eni strani razpokle. (J. K. v Pr.)

Odgovor: Navedenim boleznim Vaših hrušek je več vzrokov. Grinte provzročajo glive (majhne rastlinice), ki se vgnezdijo na površji sadja. Sadje je toliko bolj grintavo, v kolikor bolj vlažnem in megli podvrženem kraji raste. Razen tega so pa nekatere vrste veliko bolj podvržene grintavosti nego druge. — Da Vašim hruškam koža črni, oziroma rjavi, in poka, to pa prihaja od tod, ker imate vrste, ki niso prikladne Vaši zemlji in legi in niso za visoka debla, ampak le za pritlično vzgojo. — Tudi kamenitost hrušek, t. j. kadar so v hruševem mesu deli, ki so podobni drobnemu kamenčevju, ima

iste vzroke. — Da je pri nas toliko takega sadja, prihaja od tod, ker so naši sadjarji križem cepili vse vrste, od katerih so videli prav lep sad ali pa so slišali o njih lepem sadu, brigali se pa niso, s kakim pogojem rodi dotična vrsta v resnici lep sad.

Ako hočete toraj pridelovati lepe namizne hruške, cepite Vaši zemlji prikladne vrste, vzgajajte jih pritlično v zavetni legi in strezite jim dobro. Vendar pa ne trdimo, da bi ne bilo tudi takih vrst, ki bi v Vašem kraji prav lep sad rodile na visokih deblih. — Grjntavost, ki prihaja od vlage, oziroma od gliv, odpravite pa, če poštupate s fino zmletim žveplom cvetje in potem sadje.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

204.

Tobak v Ameriki.

Amerika je prva in glavna zemlja, kjer se največ tobaka pridela, zlasti pa: Kuba, Portoricco, Zedinjene države, Brazilija, Domingo in Kolumbija.

Otok Kuba, ta biser Antiljskega otočja, proizvaja najboljši tobak za cigare. V trgovino dohaja tobak s Kube z dvema imenoma: tobak z zahodnega kosa se zove „Havana,“ a z vzhodnega kosa „Kuba“. Poznato je, da je Havana najboljši tobak, a mej tobakom. ki ima ime Kuba, je posebna vrsta boljšega tobaka, ki se zove „Yara“. Pravi „Yara“ se ves na otoku potroši, in kar v trgovino s tem imenom prihaja, to je samo sorodna vrsta, Najboljši tobak raste na otoku po dolinah ob rekah, in čim bližje morju prihajamo, tem slabejši je. Po dolinah je tobak izredno finega duha, perje mu je nežno in mehko, in za cigare kot nalašč. Na bregovih je tobak nekoliko slabejši, ima tudi fin duh, ali trdo perje.

Peščena zemlja najbolje ugaja tobaku, dočim na črnej zemlji raste najslabejši tobak. Seme se poseje v grede avgusta, a septembra se mlade rastline presadé na polje. Prvo perje se obere decembra ali s početka januvarja. Potem požene novo perje, katero je kmalu zrelo. Kedar je perje suho, zloži se v sušilnici na kupe po 3 do 4 m visoke, in tu ima prvo vrenje (fermentacija). To traje 2 do 4 tedne. Potem se perje po veličini in lepoti prebere in v zvezke poveže. Na to se pripravi voda, v katerej so se namakali peclji od tobaka, in s tako vodo se zvezki močijo 8 do 10 ur. To delo je jako važno, ker o njem najbolje ovisi, kakošen aroma hoče tobak dobiti. Še le tako pripravljen tobak gre v trgovino. Na celem otoku pridelajo na leto do 270.000 španjolskih centov (135.000 metriških centov) tobaka. Uvoz tujega obaka na otok je zabranjen. Tobak se po nekaj na otoku podela, nekaj pa surov v Evropo proda. Največ tobaka kupujeta Francoska in Avstrijska. Francoska jemlje navadno slabejšo robo, Avstrijska pa boljšo. Sajenje tobaka in podelavanje njegovo je slobodno vsakemu na otoku. Kdor hoče napraviti cigarnico, mora prositi vlado dovoljenja in prijaviti svoj znak, ki ga hoče na škrinjice vtisniti. Vsega vkup je na otoku do 600 tvornic, in samo mesto Havana jih ima do 400. Razen velikih tvornic je na otoku cele vrste malih tvorničarjev, kateri nimajo nikakega znaka, temveč delajo za veletvorničarje. Dobre tvornice imajo vedno po toliko naročil, da jih komaj zmagujejo, zato pa izdelavajo samo fine cigare. Po velikih tvornicah v Havani dela do 20.000 oseb, večinoma možaki. Delavci so na otoku najhujši ljudje, zato imajo tvorničarji ž njimi vedne sitnosti. Ako je trgatev dobra, takrat jih je težko dobiti za drage novce, a pri slabej trgatvi se sami vsiljujejo. V tvornici kadi skoro vsak delavec, in to kolikor hoče, in kedar gre domov, vsak sme vzeti malo tobaka, zato se pa večje tatvine navadno ne prigajajo. Za vzgoj delavcev je v Havani posebna šola. Navaden delavec naredi do 150, boljši delavec do 200 pa tudi 250 cigar, in za 1000 cigar dobi 21 gld. V trgovino prihajajo tri vrste havanskih cigar. Za 1000 komadov prve vrste plačajo 52 g., za drugo vrsto 40 g., za tretjo vrsto 34 g. Osobito fine vrste so še dražje. Na leto izvozijo s Havane 300 do 350 milijonov cigar. Poleg tega izvozijo tudi velike bale perja na vse kraje sveta. Najglavnejše vrste cigar, katere se po obliki in dobroti razlikujejo, naslednje so: Regalia, Imperiales, Londres, Millares, Galanes itd. No pod temi imeni prihajajo tudi cigare, katere so v Evropi narejene s perja tobakovega z drugih krajev sveta. Cigare, katere izdelujejo v Evropi od havanskega perja, navadno so slabejše od onih, katere na Havani izdelujejo, a izvedenci trdijo, da je to samo zato, ker se na Havani bolje ravna s tobakom, in ker so delavci izvedenejši.

Otok Portorica (Puerto-Rico) proizvaja tobak zlasti za cigare, kakor Kuba. Aroma temu tobaku je mnogo slabejši proti Havanskemu tobaku. Vzgoj tobaka se nahaja na Portorici v rokah siromašnih poljedelcev, kateri se za obdelavanje in pripravljanje tobaka malo brigajo, zato je tudi tobak slab. Na leto pridelajo tu samo 36 000 centov (18.000 metriških centov).

Na Domingu rodi dosta boljši tobak, in na leto ga pridelajo do 150.000 španjolskih centov. Da ga več ne pridelajo, krivi so samo politiški odnošaji.

Brazilija je začela izvažati svoj tobak še le 1848. l., in od takrat se je začela kultura tobaka izredno vzdigati. Danes pridelajo v Braziliji do 30.000 španjolskih centov, znatno več kako na Kubi. Tobak brazilijski se izvaža v Portugalsko in Afriko, mnogo tudi v Avstrijo. Kupci potujejo po zemlji ter pokupljajo perje, ko je še na rastlini. Tobak je boljši in močnejši od Portoriškega.

V južno-ameriškej republiki Ekvador v pokrajini Esmeralda pridelajo na leto samo 5.000 centov, ali ta tobak ima mesto koj za Havanskim. V republiki Kolumbiji raste prilično dober tobak in ga izvažajo zlasti v Bremen in London. Na leto ga pridelajo do 120.000 centov.

V severno-ameriških Zedinjenih državah je najglavnejša pokrajina tobaku Virginija, kjer raste poznati virginijski tobak, ki se upotreblja za cigare, lule in njuhanje. Ta tobak je vrlo močan, in tudi aroma mu je ugoden. Zemlja in podnebje ugajata tu tobaku, no dobrota njegova pa je poglavito v vzgoju in pripravi. Tako skrbno ne ravnajo nikjer s tobakom kakor tu. Od ostalih Zedinjenih držav, kjer tobak sadé, moramo omeniti še Kentucky, Maryland, Ohio in Florido.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Državni zbor.

(Konec.)

Izmed drugih važnih rečh mi je omenjati, da je bil včeraj brez razprave sprejet načrt zakona, s katerim se dovoljuje vladi, da sme v l. 1891. **za vojno in mornarico nabrati** 60 389 mož, za deželno brambo pa 10.000 mož.

Ravno tako je bil danes brez ugovora sprejet zakon, s katerim se vravnava **nastanitev bosenskih in hercegovinskih vojakov**, kadar pridejo v naše dežele k vojaškim vajam.

Posebne važnosti je danes sprejeta postava **gledé na pokojnine in miloščine vojaških vdov in sirot**. S postavo z dné 27. aprila 1887 bila je pripoznana pokojnina in miloščina vsem vojaškim vdovam in sirotam, katerih možje, oziroma očetje, umró ali pa gredó v pokoj po veljavnosti tega zakona; za vdove in sirote vojakov, ki so bili pred veljavnostjo tega zakona upokojeni, ali pa so že prej umrli, veljale so stare določbe. Toda že pri razpravi gori omenjenega zakona se je v resolucijah vladi priporočalo, naj se ozira tudi na vdove in sirote že prej upokojenih ali umrlih vojakov in vlada je ustregla tej želji, ter letos predložila načrt postave, s katero se priznava pokojnina in miloščina tudi vojaškim vdovam in sirotam, katerih možje, oziroma očetje, so bili upokojeni pred 27. aprilom 1887. Na vdove in sirote vojakov, ki so pred tem dnevom umrli, se pa tudi novi načrt ne ozira. Umevno je toraj, da je pri tem predmetu nastala obširnejša razprava, katero je pričel poslanec Derschatta, ki je sam sin bivšega generala. Rekel je, da je nova postava lepa božičnica za nekatere vojaške vdove in sirote, ob enem pa je obžaloval, da se ne razteguje tudi na one, katerih možje in očetje so umrli, predno je zakon z dne 27. aprila 1887 stopil v veljavo.

Poslanec Popovski je tudi radostno pozdravljal novo postavo, s katero bode pomagano vsaj nekaterim vdovam in sirotam, in zadovoljni moramo biti, da se je vsaj to doseglo, ker bi se bila Ogrska upirala, ako bi bili še več zahtevali.

Dr. Jaques pa je bil jednakega mnenja, kakor Derschatta, ter je priporočal resolucijo, s katero se vladi naroča, da naj postavodajalnim potom zakon z dne 27. aprila 1887 raztegne tudi na vojaške vdove in sirote, katerih možje in očetje so že prej umrli.

V jednakem smislu je govoril dr. Oelz, ki je poudarjal dolžnost, skrbeti za vdove in sirote, katerih možje in očetje so v vojskah kri prelivali za Avstrijo. Pri glasovanji je obveljal nasvetovani zakon brez premembe, ter je bila sprejeta tudi Jaquesova resolucija.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — **Mir ljudem na zemlji!** O času rojstva Zveličarjevega ponavlja se vsako leto tudi ta klic z nebes. — Ponavlja se z nebes, ker je svetovni pomen tega nebeškega klica pripoznan zdavnej po vsem svetu in ker se leto za letom prepričavamo, kako daleč je še človeštvo od 'onega miru, h kateremu vabi nebeški klic. Ni nam treba govoriti, o potrebi tega klica glede avstrijskih narodov, vsaj je vendar več kot 40letno vladanje cesarjevo obrnjeno na dosego miru med njegovimi narodi. Izrekoma pa merijo na to vsi koraki cesarjevi in njegove vlade na dosego tega namena. Češko-nemška poravnava je sedaj nad leto dni na dnevnem redu. In, ako danes še ne moremo trditi: poravnava je dognana, smemo pa vsikakor izrekati prepričanje, da danes že vsak tukajšnji domoljub čuti, da za blagor Avstrije je postal neobhoden. Najbolje pa čutimo resničnost tega izreka mi Slovenci, ker ste naša in češka zgodovina in narodne potrebe teh narodov tako tesno zvezani, da se lahko trdi: Čeh in Slovenec sta glede svojega političnega razvoja, glede svojih teženj jeden narod. In konečno še malo, pa pomenljivo vprašanje! Ali je nam Slovencem mir potreben? Na to vprašanje moremo si pač prihraniti odgovor, ako bi ne imeli druzega uzroka, učila bi nas tega mala, pa poučna dogodbica iz letošnjega deželnega zborovanja, ko je bilo na razgovoru vprašanje višje dekliške šole v Ljubljani. Smelo trdimo, da ga ni slovenskega poslanca, kateremu bi ustanovitev višje slovenske dekliške šole ne navdalo srca z radostjo, — prav velika pa je razlika v tem, kako naj bi se sedaj ta namen dosegel in tu opazujemo dve načelni razliki, to je ona glede verskega značaja prihodnje take šole. To razliko stališča more pripuščati samo neomejena fantazija, ker to vprašanje se ne bode rešilo sedaj, tudi ne v 20 letih in najmanj v kranjskem deželnem zboru ali, in to za to ne, ker je to vprašanje za sedaj saj dokonečno rešeno, ker v Slovencih vendar danes v nasprotji z vsemi sosedi ne moremo govoriti o brezverski šoli, še menj pa o brezverski odgoji. — Pri temu, umetno znešenem duševnem na-

sprotji, poljubilo se je enemu slovenskemu poslancu, prav po hribovsko udrihati po drugih slovenskih poslancih, v veliko veselje vsih nasprotnikov naših. — Ljudje, ki tako politikujejo na javnem odru, pač kažejo, — za koliko so še — premladi. — Po tej dogodbi sodimo, da nihče več ne bode trdil, da je tudi pri nas Slovencih treba mirU!

— **Iz deželnega odbora.** Kakor znano, je deželni zbor v svojem zadnjem zasedanji sklenil zgradbo nove bolnice na prostoru zadaj za Bežigradom. Ta prostor pa v onem obsegu, v kakeršnem je bil sedaj, ni zadostoval in deželni odbor je od posestva g. Mayerja, katero meji na stavbinski prostor, kupil še tri in pol orale sveta za 3800 gld., tako, da bode sedaj mogoče, vsa poslopja primerno razpostaviti. Ostali svet od Mayerjevega posestva kupile so umiljene sestre, kjer bodo zgradile tudi nekaj poslopij.

Deželni odbor se je v seji dné 17. decembra t. l. bavil z vprašanjem, kako je določiti plačila za verski pouk po javnih ljudskih šolah na podlagi zakona z dné 5. decembra 1890. l., dež. zak. št. 22. Dotični sklepi prijavili se bodo deželnemu šolskemu svetu, kateremu pripada končna rešitev tega vprašanja.

V istej seji je bilo skleneno, da se pritrdi razširjenju šol v D. M. v Polji v štirirazrednico, v Predvoru pri Kranji v dvorazrednico, v Dobrempolji v štirirazrednico, v Zagorji na Notranjskem v dvorazrednico, in da se pritrdi ustanovitvi novih šol v Svibnem in na Šenturški gori.

Po § 31 cestnega zakona z dné 28. julija 1889. dež. zak. št. 17, pristaja deželnemu odboru pravica, za vsak cestni skladovni okraj imenovati jednega ali dva odbornika. Poslužujoč se te pravice, imenoval je deželni odbor do sedaj sledeče odbornike, in sicer:

v cestni odbor v Velikih Lašičah, Josipa Grudna, župana iz Vlake in Jurija Šteha, župana v Malivasi;

v cestni odbor v Kočevji: Janeza Miheliča, posestnika v Preski, občine Draga, in Martina Butina, c. kr. poštarja v Banjiloki;

v cestni odbor v Ribnici: Janeza Rusa, župana v Brežah, občine Jurjovica, in Karola Knavsa, župana v Gori;

v cestni odbor v Kranji: Janko Urbančiča, graščaka v Turnu, in Janeza Zaplotnika, posestnika iz Letenc;

v cestni odbor v Tržiču, Jožefa Ahačiča, posestnika v Steničnem in Antona Urbanca, posestnika v Zadragi;

v cestni odbor v Škofjiloki: Janeza Guzela, posestnika v Škofjiloki in Franca Šlibarja, posestnika v Selcah;

v cestni odbor v Logatcu: Jožefa Milavca, posestnika iz Cerknice in Alojzija Pogačnika, župana v Cerknici;

v cestni odbor v Idriji: Karola Svoboda, c. kr. inženirja v Idriji in Andreja Svetličiča, župana v Spodnji Idriji;

v cestni odbor v Ložu: Janeza Pianecki, posestnika iz Kozarš in Jakoba Turka, posestnika iz Ravnega;

v cestni odbor v Postojini: Franca Černača, posestnika v Matenivasi in Pavla Špilarja iz Kalca;

v cestni odbor v Senožečah: Hinko Kavčiča, posestnika na Razdrtem in Matevža Premrova, posestnika v Velikem Ubelskim;

v okrajni cestni odbor v Vipavi: Janeza Tomažiča, posestnika v Sanaboru in Filipa Vertovca, župana v Št. Vidu;

v okrajni cestni odbor v Ilirski Bistrici: Ivana Urbančiča, župana v Trnovem in Jožefa Potepana, posestnika v Dol. Zemonu;

v okrajni cestni odbor v Radovljici: Friderika Homana, trgovca v Radovljici in Janeza Janca, posestnika v Begnjah;

v okrajni cestni odbor v Krajnski gori: Antona Šokliča, župana in posestnika v Koroški Beli in Mihajla Rasingerja, posestnika v Podkorenu;

v okrajni cestni odbor v Črnomlju: Janeza Müllerja posestnika in Antona Pavlina, okrožnega zdravnika v Črnomlji.

Deželni odbor je v seji dne 12. decembra t. l. sledečim učencem c. kr. strokovne šole za lesno industrijo podelil ustanove, in sicer: Ivan Grum, Rajko Razpotnik, Karol Teichler, Anton Terpin, Ivan Volc, Anton Černalogar, Viktor Osana, Anton Černe, Anton Rovšek, Hugo Bajuk, Rudolf Nakrst, Izidor Bajuk in Franc Juh, ter sledečim učenkam c. kr. strokovne šole za umetno vezanje in čipkanje: Mariji Kavčič, Roza Koželj, Marija Berlan, Julija Jaklič, Jožefa Repše, Marija Jerše, Frančiška Kos, Ernestina Osvald.

Te ustanove znašajo po 20, 25, 30 in 50 gld.

— **Vabilo** na XXII. redni občni zbor narodne čitalnice ljubljanske dne 26. decembra (Praznik sv. Štefana) ob 11. uri zjutraj. Vrsta razpravam: 1. Nagovor predsednikov. 2. Poročilo tajnikovo. 3. Poročilo blagajnikovo. 4. Volitev dveh pregledovalcev računov. 5. Volitev odborova. 6. Posameznosti. K mnogobrojni udeležbi vabi čč. p. n. društvenike odbor.

— † **Umrl** je tukajšnjemu priljubljenemu vojaškemu poveljniku f. m. l. Fr. Watteku plemenit Hermannshort dne 22. t. m. nadepolni sin, lieutenant v tirolskem lovskem polku, v starosti 22 let, po dolgi mučni bolezni.

— **Čitalnica v Šiški** ima dne 26. decembra 1890 (praznik sv. Štefana) ob 3. uri popoludne v Čitalnici svoj redni občni zbor z sledečim dnevnim redom: 1. Nagovor prvomestnika. 2. Poročilo zapisnikarja. 3. Poročilo blagajnika. 4. Poročilo knjižničarja. 5. Volitev odbora. *a*) prvomestnika, *b*) blagajnika, *c*) 6 odbornikov. 6. Predlogi društvenikov.

— **Železnica Ljubljana — Kamnik** ima sledeči vozni red: Iz Ljubljane odpeljejo se trije vlaki in sicer: ob 7. uri 25 minut zjutraj, 12. uri opoludne in 6. uri 25 minut zvečer. V Ljubljano pridejo tudi trije vlaki in sicer: ob 6. uri 35 minut zjutraj, 11. uri 25 minut dopoludne in 4. uri 15 minut popoludne. Iz Kamnika odpeljejo se trije vlaki in sicer: ob 5. uri 10 minut zjutraj, 10. uri dopoludne in ob 2. uri 50 minut popoludne. V Kamnik pridejo tudi trije vlaki in sicer: ob 8. uri 50 minut zjutraj, 1. uri 25. minut opoludne in ob 7. uri 50 minut zvečer. Vsi ti vlaki prevažajo osebe. Postaje so sledeče: Ljubljana (državni kolodvor), Černuče (postaja), Trzin, Domžale, Jarš-Mengiš, Homc (postaja), Kamnik.

— **Razpisana dela.** Ljubljanski rokodelci nimajo malo povoda pritoževati se zarad pomajkanja dela. Po zgradbi norišnice na Studencu gradila se je mestna vojašnica, minulo leto velika deželna brambovska vojašnica, potem velika hiša za filharmonično društvo, ravnokar gradi se deželno gledališče in še pred ko so oddana rokodelska dela brambovske vojašnice in še ni pozabljeno delo za mestni vodovod, razpisava se na novo zgradba velike deželne bolnice, tako da v tem samem že vidimo kako resnični so pregovori v zlatem delu, ki se pripisava rokodelstvu.

— **Skladbe Avgusta Armina Lebana,** III. zvezek, je ravnokar njegov brat Janko Leban na svitlo dal. Zvezek obsega 6 pesem za mešani zbor, moški četverospev in soli. Ker je vže več let preteklo, od kar so prve dva zvezka izšla, bode gotovo ta zvezek marsikaterim dobro došel, posebno našim vrlim Vipavcem z „Venec vipavskih národnih pesmij.“ Cena 40 kr. po pošti 45 kr. Naročila prejme Janko Leban, učitelj v Avber-u P. Sežana.

— **Trgovska in obrtniška zbornica** je v včerajšni seji podelila ustanove naslednjim učencem in učenkam c. kr. strokovnih šol za lesni obrt in umetno vezenje: Josipu Marguču, Franu Presterlu, Karolu Stariju, Franu Cibru, Karolu Černetu, Jos. Črnivcu, Alojziju Repiču, Franu Pretnarju, Josipu Kankelju, Jerneju Habiju, Antonu Kosmaču, Josipu Perku, Emiliji Kmet in Antoniji Dragar. — Dalje je zbornica podelila povodom praznovanja štiridesetletnice Njegovega Veličanstva cesarja Frana Josipa I. ustanove po 25 gld. naslednjim onemoglim obrtnikom: Antonu Knobleharju, Antonu Sigmundu, K. Pogačniku, Gregoriju Kobilici, Pavlu Jazbecu, Ivanu Bilcu, Ludoviku Glihi in Ivanu Rothu. — Zbornica je pritrdila odsekovemu poročilu, da se nasvetuje maksimalna tarifa za prodajo govejega mesa v občinah Tržiči in Črnomlji, izrekla se za dva nova semnja v Šmartinu pri Litiji in nasvetovala trgovinske prisednike pri c. kr. okrožnem sodišči v Novem Mestu. Tudi je sklenila, obrniti se do vis. ministerstva, da se razglasi zakon o omejitvi lastninske pravice v korist onim, kateri hoté rabiti električno moč; dalje, da se uvedo obligatorično trgovska razsodišča, odpravijo nepriličnost zakona z dne 9. marca 1889. l. o pristojbinskih polajšavah, kadar se kak novčni dolg preobrne, in naposled, da se izdá zakon za stavbinske obrte. Ker je bil predsednik g. dr. Poklukar vsled bolezni zadržan predsedovati, je predsedoval g. podpredsednik Perdan.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Dolenje-avstrijski deželni zbor še ni pretrgal svojega zborovanja.

Dunajski župan z deputacijo tamošnjega mestnega odbora podal se je k cesarju, da mu izreko zahvalo dunajskega mesta za potrjenje zakonov zavolj združenja predkrajev z Dunajam. Odgovor cesarjev bil je tak, da se je deputacija z novega prepričala, kako gorko cesar podpira to imenitno vprašanje.

S Požuna. — Dne 30. t. m. ob 9. uri zjutraj pride cesar le sem, da bode navzoč pri odtvorjenji novega železnega mostu čez Donavo. Znano je, da je bil dosedaj tukaj en sam most in ta na čolneh čez Donavo. Nadvojvoda Friderik, ki bo tudi navzoč, sprejel bo cesarja pri slovesnosti.

Nemška. — Zavoljo zasedanja sredinje afriških kolonij, nastaja neko nasprotje med nemškem komisarjam Wismanam in pa v imenu angleške delujočem Emin Paša.

Rim. — Umeje se samo ob sebi, da opazujejo vatikanski krogi z vso pozornostjo sedanje gibanje na Irskem, katero jih je že od nekedaj močno zanimalo. Rimski dopisnik piše „Pol. Corr.“ o tem mej drugim to-le: Vatikanski krogi, kakor tudi angleški, irski in američanski v Rimu bivajoči duhovniki obsojajo Parnella in njegovo postopanje, s katerim je irskemu vprašanju mnogo skodoval. Neki američanski prelat, ki zavzema jako vplivno mesto, pravi: „Zmaga irske stvari je za jeden človeški rod pomaknena dalje v prihodnost“.

Irsko — Na zelenem otoku razgraja zdaj ljut boj med Parnellovci in njihovimi nasprotniki. Posebno, ko sta došla Mac Carthy in Sexton v Cork, v volilni okraj Parnellov, — pokazala je Parnellova stranka svojo slepo besnost. — Na kolodvoru, kjer so pričakovali duhovniki Mac Carthyja, napali so Parnellovci duhovnike s psovkami in palicami ter so Carthyja na vse mogoče načine zasramovali. Da se mu ni pripetilo kaj hujšega, skrbela je mnogoštevilna policija.

Zitna cena

v Ljubljani 18. decembra 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 50 kr. — banaške 7 gold — kr. turšice 5 gold. 04 kr. — soršice 4 gld. 39 kr. — rži 4 gold. 87 kr. — ječmena 4 gold. 24 kr. — ovsa 2 gold. 76 kr. — ajde 4 gold. 87 kr. — Krompir 2 gold. 32 kr. 100 kilogramov.

Vabilo na naročbo „Novic“.

V pomenljivem trenutku, ko stopajo naše stare, v svoji doslednosti neupogljive „Novice“ v drugo polletje svojega **49. tečaja,** toraj čez eno leto v pol stoletje, stopa tudi vredništvo „Novic“ zopet pred čitatelje in naročnike lista, kateremu ni treba črkice lastne hvale, ker ga hvalijo dosti lastna, Slovencem blagonosna dela in pa vspehi, kateri se kažejo v toliko sijajnejšim svitu, ker so se časi in razmere Slovencev v minulih 48. letih prav stvarno spremenila.

Svoj čas bile so „Novice“ edini list za vse duševno delovanje našega naroda, danes bi pa mogel zadostovati za samo politično delovanje en sam dnevnik primerno velike oblike samo tedaj, ako bi vredovanje imelo svoje stalne in spretne sodelovalce po vsih posameznih pokrajnah slovenskih.

„Novice“ ne merijo tako daleč, da bi kot tednik s skromnim obsegom mogle zadostovati vsem velikim zahtevam, katere se stavljajo danes velikemu političnemu listu.

„Novice“ vstanejo tednik, ki prinaša čitateljem svojim, kakor od nekdaj, navodila gospodarsko, podučno in kratkočasno berilo, poglavitno pa izmed političnega življenja v prvi vrsti v posnetku vse one novice, ki zadevajo nas Slovence, vrh tega pa tudi vse imenitnejše dogodbe obširnega sveta. — Izmed domačih političnih novic ozirajo se „Novice“ posebno na delovanje slovenskih zastopnikov v deželnih zborih in pa v državnemu zboru.

Te vrste novic prinaša naš list neposredno iz najbolj podučenih virov s tako nadrobnostjo in z ono razsodnostjo, katera je mogoča samo v prvi vrsti vdeleženim močem pri tem delovanji.

Čitatelji „Novic“ dobivajo toraj nekaljena in nepristranska poročila, katerim je vtisnjen pečat resničnosti in vrh tega namen, vse slovenske politike vzdržati v slogi, ker stare skušnje in tudi najnovejše dogodbe pričajo nam, da nam edino le sloga podaja ključ k povolnim vspehom za narod naš.

Prijateljem svojim obetamo toraj edino le, da se „Novice“ vedno le in enako strogo drže svojega starega vodila; „Vse za vero, dom, cesarja!“ pri tem pa se stanovitno izogibajo osebnih pravd, ker nas skušnja uči, da se iz teh rodé prepiri in nesloge o našem složnega delovanja tako potrebnem taboru.

Z gorko zahvalo, katero izrekamo svojim prijateljskim podpornikom in sodelovalcem, sklepamo enako gorko prošnjo, naj ostanejo „Novicam“ še dalje prijazno naklonjeni.

Čitatelje naše, ki so stali do sedaj zunaj vrst naročnikov, naprosimo, da se vstopijo v vrsto naročnikov, ako so jih zadovolila naša načela in za malo plačilo vsak teden podajano jim mnogovrstno gradivo.

Svoje vabilo sklepamo z žéljo, da se krog Noviškega delovanja bolj in bolj širi tako, da v mnogobrojni družbi praznujemo drugo leto 50. letnico prvega slovenskega lista.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane	za	celo	leto	4	gld.	—	kr.,	za	pol leta	2 gld.	10 kr.,	za	četrt leta 1 gld. 10 kr.
v tiskarni	„	„	„	„	3 „	40 „		za	„ „	1 „	70 „	za	„ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom **Blasnikove tiskarne v Ljubljani.**

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni urednik **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**